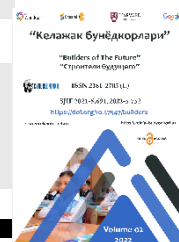

BUILDERS OF THE FUTURE

journal homepage:
<https://kelajakbunyodkori.uz/>

QUANTITATIVE AND QUALITATIVE ASPECTS OF AN OPTIMISTIC WORLDVIEW

Urol Murodovich Abilov

Doctor of Philosophy

*Professor of the Department of Social Sciences at the Tashkent Medical Academy
Tashkent, Uzbekistan*

ABOUT ARTICLE

Key words: Optimism, pessimism.

Abstract: This article provides information on the concept of optimism and the quantitative and qualitative aspects of an optimistic worldview.

Received: 24.10.25

Accepted: 25.10.25

Published: 26.10.25

OPTIMISTIK DUNYOQARASHNING MIQDORIY VA SIFATIIY JIHLTLARI

O'rol Murodovich Abilov

Toshkent tibbiyot akademiyasi

*Ijtimoiy fanlar kafedrasi professori, falsafa fanlari doktori
Toshkent, O'zbekiston*

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Optimizm, pessimizm.

Annotatsiya: Ushbu maqolada optimism tushunchasi hamda optimistic dunyoqarashning miqdoriy va sifatiy jihatlari haqida ma'lumotlar berilgan.

КОЛИЧЕСТВЕННЫЕ И КАЧЕСТВЕННЫЕ АСПЕКТЫ ОПТИМИСТИЧЕСКОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ

Урол Муроdович Абилов

Профессор кафедры общественных наук

*Ташкентской медицинской академии, доктор философских наук
Ташкент, Узбекистан*

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Оптимизм, пессимизм.

Аннотация: В статье представлена информация о понятии оптимизма и количественных и качественных аспектах оптимистического мировоззрения.

Falsafiy metodologiya nuqtai nazaridan har qanday muammoni adekvat yechimi tadqiq etilayotgan ob'ektni uning barcha ontologik parametrlari bilan to'liq va har tomonlama yoritish uchun katta imkoniyat yaratadi. Shu bilan birga, empirik tadqiqotlar natijalarini ijobiy ravishda tuzatish, hamda ijtimoiy hodisalarni o'rganish uchun eng samarali evristik metodlarni izlash jarayonini ma'noli qilish mumkin.

Optimizm va pessimizm kabi kategoriyalarni o'rganishning ahamiyati shundaki, bunda - tadqiqot ob'ektining yoritilishida quyidagi masalalar ham e'tiborga olinadi: Ma'naviy muammolar: hayotdan lazzatlanish, undan qoniqish, insonning ongli va ongsiz holatlari bilan bog'liqlik.

Hissiy kechinmalar: insonning hislari, tajribalari va emotsional holatlari. Ushbu masalalarning barchasi optimizm va pessimizm kabi ko'p tomonlama va ko'p qirrali kategoriyalar bilan chambarchas bog'liq.

Empirik ko'rsatkichlarning ahamiyati. Empirik indikatorlarni tadqiqot tizimiga kiritish:

1. Nazariiy tafakkurning optimal shakllarini yaratishni rag'batlantiradi.
2. Insonning yaxlit konsepsiyasini shakllantirish vazifasini bajaradi.

Materialistik tarixiy tushuncha konsepsiyasida insonning rivojlanishi tarix progressi sifatida talqin qilinadi. Jamiyat tarixi, aslida, insonning tarixi sifatida qaraladi.

Individ va jamiyat o'rtasidagi bog'liqlik individning jamiyat bilan bog'liqligini ta'minlovchi va mustahkamlovchi qiymatli-me'yoriy tuzilmalar quyidagicha ahamiyatga ega: Individuallik va ijtimoiylik o'rtasidagi ziddiyatlarni bartaraf etish.

Sub'ektivlik va ob'ektivlik o'rtasidagi ziddiyatlarni hal qilish. Bu tuzilmalarda: Optimistik qarashlar, ideallar, maqsadlar, ramzlar va munosabatlarning o'rnini to'g'ri tushunmasdan, ularni to'liq anglash mumkin emas.

Jamiyat hayot tarzida optimizmning ta'siri: Individ va jamiyat o'rtasidagi ziddiyatlarni bartaraf etishda muhimdir. Jamiyat tarixi insonning rivojlanish tarixi sifatida tushuniladi, va bu jarayonda optimistik dunyoqarashlar asosiy rol o'ynaydi.

Ratsionallik va uning chegaralari. Ratsionallik tushunchasi insonning maqsadli faoliyatini to'liq qamrab ololmaydi, chunki bu faoliyatda quyidagilar muhim rol o'ynaydi: Hislar, emotsiyalar va ta'sirlar, axloqiy va estetik qarashlar, intuitsiya va boshqa sub'ektiv omillar.

Bu omillar ratsionallik doirasidan tashqarida bo'lib, insonning mohiyatiga xos kuchlar sifatida qaraladi. Emotsional tuzilmalarning muhim ijtimoiy funksiyasi ularning quyidagilardan iboratligini ko'rsatadi: Dunyo qiymatlarini o'zlashtirish shakli, insonning xatti-harakatlariga ichki determinant sifatida ta'sir etish kabilar.

Emotsional va ratsional sohalarning integratsiyasi, psixologik mazmunni hatto ratsional deb hisoblanuvchi xatti-harakatlar tuzilmasiga qo'shish zarur, chunki:

1. Sub'ektiv, shaxsiy-intim va emotsional sohalarni inkor qilish orqali, jamiyatning ko'plab muhim hodisalarini: Makro va mikrodarajada anglash, bashorat qilish mumkin emas.

2. Bu sohalarni inkor qilish bilan, gumanistik jamiyat dinamikasida jamiyatning mavjudligi va ongining xususiyatlarini baholash qiyinlashadi. Optimizmni jamiyat hayot tarzining ideologiya-psixologik xususiyati sifatida to'liq tadqiq qilish imkoniyati yo'qoladi.

Optimizm va ijtimoiy faoliyat. Bizga yoqadigan fikrlardan biri shundan iboratki, jamiyat hayot tarzi va optimizm nazariyasining asosiy prinsipi - faoliyat prinsipidir. Chunki, ijtimoiy faoliyat tizimi barcha ijtimoiy hodisalar uchun o'ziga xos va zaruriy usuldir. Shu jumladan, ijtimoiy va shaxsiy optimizm tushunchalariga ham daxldor.

Empirik ko'rsatkichlarning roli shundaki, u shaxsiy va ijtimoiy ongning ob'ektiv va sub'ektiv komponentlarini: 1. Empirik ko'rsatkichlar tiliga tarjima qilish kerak. 2. Bu jarayonni amalga oshirish, jamiyat va shaxs hayotining yagona, tizimli xarakteristikasini yaratish imkonini beradi.

Inson faoliyatidagi «noratsional», «psixologik» kabi omillarning ulushini to'liq anglashga yo'l ochadi.

Ratsionallik doirasidagi cheklanganlikni tan olish: Hissiy (emotsional) va psixologik omillarning inson va jamiyat faoliyatidagi o'rnini kuchaytirishni taqozo etadi. Optimizm tushunchasini ijtimoiy hayot tarzi tizimidagi muhim modus sifatida qabul qilish zarur.

Hayot tarzi va uning tuzilishi haqida: Hayot tarzi kategoriyasi insonning shaxsiy darajasida ijtimoiy haqiqatni aks ettirib, jamiyat tuzilishiga izomorf tuzilmani namoyon qiladi.

Hayot tarzining asosiy tuzilishi inson va jamiyat faoliyatining asosiy shakllari g'oyasiga asoslanadi. Shuningdek:

1. Turli faoliyat turlari o'rtasidagi nisbatning miqdori (mehnat vaqti va bo'sh vaqt) tarixiy rivojlanish darajasiga bog'liq.

2. Bu nisbatlar hayot tarzining sifat ko'rsatkichlari sifatida namoyon bo'ladi.

Inson hayot faoliyatining asosiy turlari inson hayotida quyidagi asosiy faoliyat turlarini ajratish mumkin:

1. Mehnat faoliyati, 2. Ijtimoiy-siyosiy faoliyat, 3. Madaniy faoliyat, 4. Reprodukativ faoliyat, 5. Kommunikativ faoliyat.

Ob'ektiv va sub'ektiv sifat ko'rsatkichlari. Ob'ektiv sifat ko'rsatkichlari quyidagilardan iborat: Ilmiy-texnik faoliyat, ta'lim va klassifikatsiya, materiallashgan ijtimoiy e'tirof uchun mukofotlar va hokazo.

Sub'ektiv sifat ko'rsatkichlari esa quyidagi jihatlarni qamrab oladi: Faoliyatdan ma'naviy qoniqish darajasi, faoliyatning motivatsiyasi, Faoliyat sifatining shaxsiy baholanishi va hokazo.

Ikkala ko'rsatkich turlarining uyg'unligi hayot tarzi kategoriyasini keng qamrovli va rang-barang baholash imkonini beradi.

Gumanistik hayot tarzining ideal modeli. Ob'ektiv va sub'ektiv ko'rsatkichlar tizimi:

Gumanistik hayot tarzining ideal modelini yaratishga yordam beradi.

Bu modelda hozirgi va kelajakka nisbatan optimistik qabul qilishga alohida o'rin beriladi.

Ijtimoiy ko'rsatkichlarning gnoseologik ahamiyati.

Ijtimoiy ko'rsatkich: Ijtimoiy ahamiyatga ega hodisa yoki jarayonning xossalari, bog'liqligi yoki munosabatlarini aks ettiruvchi operatsional tavsifdir. Bu ko'rsatkichlar ushbu xossalarni o'lchash vositasi sifatida xizmat qiladi.

Hayot tarzi ko'rsatkichlar tizimi: 1. Uning asosiy tarkibiy qismlarini o'rganishni talab qiladi.

2. Uning determinatsiyalovchi omillarini, 3. Funktsional shart-sharoitlari va rivojlanish formalarini tahlil qilishga asoslanadi. Bu tushunchalar gumanistik jamiyatni chuqurroq anglash va tahlil qilishda asosiy o'rin tutadi.

Ijtimoiy ko'rsatkichlar va optimizm tushunchasi. Optimizm tushunchasiga murojaat qilish, bizningcha, ikki asosiy ma'noga ega: 1. Optimizmni baholash ko'rsatkichlarini ishlab chiqish: Bu juda muhim va dolzarb vazifa bo'lib, amaliy jihatdan hali to'liq ishlab chiqilmagan. Quyida biz bu vazifani batafsilroq yoritamiz. 2. Hayot tarzi ko'rsatkichi sifatida optimizm: Optimizmni hayot tarzi va unga yaqin bo'lgan «hayot sifati» tushunchasining ko'rsatkichlari qatorida o'rganish mumkin. Optimizm va hayot sifati. Optimizm tushunchasi faqatgina bevosita ehtiyojlarni qondirish emas, balki yuqori darajadagi ehtiyojlarni, ya'ni madaniyat ne'matlaridan bahramand bo'lish bilan bog'liq ehtiyojlarni ham qamrab oladi. Bunday ehtiyojlarni qondirish sifat ko'rsatkichlari orqali baholanadi.

Hayot sifati tushunchasi inson hayotining faqat faoliyati emas, balki faoliyat sharoitlarining bahosi sifatida qaraladi. Sog'liq holati, asabiy yuklamalar darajasi, hayotdan qoniqish, baxt hissi, mehnatdan qoniqish va ma'naviy yetuklik kabi ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi.

Optimizmning jamiyat va shaxs uchun ahamiyati. Hayot tarzi va uning sharoitlari ko'rsatkichlari orasida optimizm o'z o'rniga ega bo'lishi kerak.

Zamonaviy davrda inson omili jamiyat hayotida katta ahamiyat kasb etayotgani sababli, shaxsning jamiyat oldidagi mas'uliyati ham ortayotgan bir paytda, psixologik madaniyat darajasini oshirish asosiy shartga aylanmoqda.

Psixologik madaniyat sivilizatsiyani saqlash va rivojlantirish uchun zarur. Har bir insonga o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon qilish, baxtli va ishonchli hayot kechirish, yuqori maqsadlarga erishish uchun irodali bo'lish, qiyinchiliklarni matonat bilan yengish imkonini beradi.

Dialektik-materialistik optimizmda har bir inson dialektik-materialistik optimizm g'oyalarini amalda namoyon qila olish, Jamiyatning faol va mas'ul a'zosi bo'lish uchun zarur psixologik ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak. Bu ko'nikmalar, insonga nafaqat shaxsiy ehtiyojlari uchun, balki jamiyatning umumiy rivojlanishi uchun ham xizmat qiladi. Shuningdek, shaxsning shaxsiy baxtli hayot kechirishini ta'minlaydi.

Optimizm gumanistik hayot tarzi ko'rsatkichlari va ularni tahlil qilishda optimizm, ijtimoiy va shaxsiy hayotning o'ziga xos ko'rinishi sifatida, o'zi ham aniq ko'rsatkichlar orqali tahlil qilinishi va namoyish etilishi lozim. Xususan, «gumanistik hayot tarzida optimizm» kategoriyasi bo'yicha ishlab chiqiladigan ko'rsatkichlar ushbu masalaning asosiy tahlil predmeti hisoblanadi.

Optimizm ko'rsatkichlarini ishlab chiqishning ahamiyati:

1. Mazkur mavzudagi ishlanmalarning ilmiy va mafkuraviy ahamiyati: Optimizm tushunchasini aniq sifat-miqdor belgilar bilan ta'riflash. Optimizm darajasini baholash orqali ideologik opponentlarimizga ishonchli dalillar taqdim etish.

2. Tadqiqotning ayni holati: Hali to'liq ishlab chiqilmagan tizimli ko'rsatkichlarni yaratish zarur. Mazkur mavzudagi metodologik yondashuvlar keyingi tadqiqotlar uchun poydevor bo'ladi.

Hayot tarzining asosiy komponentlari bo'yicha optimizm ko'rsatkichlari: 1. Ko'rsatkichlarning birlamchi asoslari: Optimizm (yoki pessimizm) ko'rsatkichlari hayot tarzining asosiy komponentlariga bog'liq holda tahlil qilinishi lozim. Bu komponentlarga quyidagilar kiradi:

Mehnat faoliyati, ijtimoiy-siyosiy faoliyat, maishiy hayot faoliyati, Ijtimoiy-madaniy faoliyat. 2. Komponentlar ichida ko'rsatkichlarni ajratish: Har bir komponent doirasida, olimlar tomonidan ishlab chiqilgan ko'rsatkichlar asosida, optimizmni o'rganish mumkin bo'lgan parametrlarni tanlab olish zarur.

3. Ilmiy asoslangan ko'rsatkichlarning adaptatsiyasi: Masalan, mehnat faoliyatida optimizm ko'rsatkichlari sifatida quyidagilarni tahlil qilish mumkin: Kasbiy tayyorgarlik va malakani baholash, mehnat sharoitlari, jamoadagi munosabatlar. 4. Optimizm tushunchasining qo'llanilishi: Har bir ko'rsatkich uchun optimizm tushunchasining mosligini aniqlash zarur. Optimizmga tegishli bo'lmagan ko'rsatkichlar ajratib tashlanishi lozim.

Optimizm tushunchasini operatsionalizatsiya qilish masalasi. Operatsionalizatsiya — optimizm tushunchasini aniq ko'rsatkichlar orqali amaliyotga tatbiq etish jarayoni. Bu quyidagilarni o'z ichiga oladi: Optimizmni aniqlovchi ko'rsatkichlarni tanlash va ularni empirik jihatdan o'lchash usullarini ishlab chiqish. Ko'rsatkichlar tizimini hayot tarzi modellariga integratsiya qilish.

Gumanistik hayot tarzida optimizm ko'rsatkichlarini tahlil qilish jamiyat rivoji uchun muhim. Bu: Jamiyat va shaxs o'rtasidagi munosabatlarni yanada mustahkamlaydi. Optimizm tushunchasini falsafiy, ijtimoiy va amaliy nuqtai nazardan aniqroq tushunishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Абилов, У. (2022, May). Давлат тили ҳақида мулоҳазалар. Мамлакатимизда учинчи ренессанс ғоясини кенг тарғиб қилишда ижтимоий-гуманитар фанларнинг аҳамияти ва ўрни мавзусида илмий-амалий онлайн конференция материаллари.

2. Абилов, У. (2022, May). Давлат тилига эътибор-миллий ўзликни англаш ва уни намоён қилиш асосидир. Мамлакатимизда учинчи ренессанс ғоясини кенг тарғиб қилишда

ижтимоий-гуманитар фанларнинг аҳамияти ва ўрни мавзусида илмий-амалий онлайн конференция материаллари.

3. Абилов, У. М. (2022). Садоқатли дўст тимсолига молик ҳаёт фалсафасига амал қилган инсон (Doctoral dissertation, Орзуларга ҳамоҳанг ҳаёт. Профессор ДТ Норкуловнинг 70 йиллигига бағишланган илмий анжуман материаллари).

4. Abilov, U. M., & Shakasimovich, M. B. (2022). Spirituality is a Light from the Mirror of the Soul. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(6), 104-109.

5. Kholikova, R. E., Narkulov, D. T., Abilov, U. M., Khudoykulov, A. B., Karimov, N. R., Iskandarov, S. A., ... & Niyozova, N. S. (2023). Impact of Renaissances in The History of Uzbekistan And Causative Factors of The Third Renaissance. *Journal of Law and Sustainable Development*, 11(12), e2518-e2518.

6. Абилов, Ў. М. (2024). Социальные и гносеологические основы оптимизма-пессимизма (Doctoral dissertation, Filologiya, falsafa, madaniyat va san'at: umumiy muammolar va yechimlar).

7. Абилов, У. (2022). Миллий-маданий меъросимиз бўлган давлат тили ҳақида мулоҳазалар (Doctoral dissertation).

8. Абилов, У. (2022). Учинчи ренессанс давлат тилига эътибордан бошланади (Doctoral dissertation).

9. Kholikova, R. E., Narkulov, D. T., Abilov, U. M., Khudoykulov, A. B., Karimov, N. R., Iskandarov, S. A., ... & Niyozova, N. S. (2023). Impact of Renaissances in The History of Uzbekistan And Causative Factors of The Third Renaissance. *Journal of Law and Sustainable Development*, 11(12), e2518-e2518.

10. Бўриев, О., & Искандаров, Ш. А. (2023). АБУ РАЙҲОН БЕРУНИЙНИНГ ЭТНОГРАФИК МЕРОСИ. *Журнал гуманитарных и естественных наук*, (4 [1]), 182-189.

11. Iskandarov, S. A. (2023). Historiography of the lifestyle and ethnocultural processes of the uzbeks of the kashkadarya oasis. *Journal of Social Sciences and Humanities Research Fundamentals*, 3(10), 71-76.

12. Kholikulov, A. (2024). Some comments about the political situation in the central asian khanates in the early 70s of the XIX century. *Journal of Social Sciences and Humanities Research Fundamentals*, 4(05), 50-55.

13. Холикулов, А. Б. (2024). XIX–XX аср бошларида шахрисабз беклиги ҳунармандчилигига оид мулоҳазалар. *Science and innovation*, 3(Special Issue 6), 261-263.

14. Искандаров, Ш. А. (2021). ТЖ Барфилднинг марказий осиё араблари ҳақидаги фикр-мулоҳазалари.